

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Цар І.М.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Згідно з вимогами Болонського процесу та стандартами Національної доктрини розвитку освіти в Україні потрібно прискорити створення раціональної методики викладання іноземних мов для підготовки фахівців з досконалим знанням іноземних мов, здатних вирішувати покладені на них професійні обов'язки в іншомовному середовищі.

Актуальність проблеми. Проблема шляхів удосконалення методики викладання іноземної мови спеціальності часто порушувалась в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, про що свідчать публікації О.Б.Тарнопольського, Б.Л.Вульфсона, О.І.Близнюка, Т.М.Іщенко, Г.А.Китайгородської, В.А.Бухбіндера, Ж.А.Антонович, К.М.Карапетяна, О.А.Каніболоцької, М.П.Лещенко, Є.В.Костик, М.З.Кузів, О.П.Демиденко, Г.Ф.Демиденко, Д.Джолі, К.Джонсона, А.Фаля, Ф.Мурлон-Даллі та інших. Вони закликають чимшвидше переглянути теоретичні й практичні принципи змісту освіти, професійно-педагогічної підготовки викладачів, оновити технології і методи мовної освіти.

Наш педагогічний досвід свідчить, що мовна підготовка майбутніх фахівців різних спеціальностей не повною мірою відповідає потребам українського суспільства. Добре засвоївши граматичні явища тієї чи іншої іноземної мови, маючи багатий словниковий запас, студенти часто не здатні подолати мовний бар'єр і вільно викласти свої думки. Однією з причин є, безперечно, скорочення аудиторних годин на іноземну мову та недостатнє матеріально-технічне забезпечення факультетів та кафедр іноземних мов, але людський фактор також відіграє важливу роль. Важливим завданням викладачів є впровадження новітніх освітніх технологій для формування професійно-комунікативного компонента володіння іноземною мовою.

Об'єктом нашого дослідження виступає проблема застосування сучасних інформаційно-комунікативних технологій та методик при вивченні іноземної мови за фахом. Це питання зараз широко дискутується. Одні викладачі віддають перевагу вивченню іноземної мови виключно за допомогою новітніх технологій, без традиційної роботи з підручником, інші ж вважають доцільним поєднувати їх з традиційними, класичними методами навчання, інтегрувати їх у навчальний процес.

Метою нашої статті є, отже, виклад організаційно-методичних засад навчання іноземної мови спеціальності, існуючих новітніх зарубіжних та

вітчизняних інформаційно-комунікативних (інтерактивних) технологій та обґрунтування доцільності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Професійну орієнтованість навчання можемо визначити як процес орієнтації цілей, змісту, форм і методів навчання з дисципліни на майбутній фах студента, розвиток рис і якостей його особистості, необхідних для здійснення фахової діяльності майбутнього спеціаліста. Мета та цілі навчання іноземної мови спеціальності в нашій країні відповідає цілям, викладеним в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти. Згідно з чинними нормативними документами метою викладання та вивчення іноземної мови професійного спілкування є підготовка студентів до ефективної комунікації у їхньому професійному середовищі. Освітні технології, які застосовуються у вищій школі, покликані гарантувати розвиток професійних, комунікативних, творчих навичок студентів на основі потенційної варіативності змісту та організації навчально-виховного процесу. Студентам має бути забезпечене вільне користування потрібною їм інформацією в наукових, інформаційних, культурних центрах не лише своєї країни, а й зарубіжжя, доступ до сучасних засобів зв'язку для її пошуку. Застосування новітніх інформаційних технологій навчання іноземних мов відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, дає більші можливості для творчості, формування професійних навичок, дозволяє реалізувати принципово нові форми і методи навчання [1, с.15].

Поняття *«іноземна мова професійного спрямування»*, яке також передається низкою інших термінів: *«іноземна мова спеціальності»*, *«ділова мова»*, *«фахова мова»* та ін., у будь-якій мові означає частину національної мови, його функціональний різновид, що обслуговує якусь професійну сферу діяльності, забезпечуючи у ній усну та письмову мовну комунікацію для досягнення професійно-значущих цілей і вирішення професійних задач. Наприклад, у програмі з іноземної мови для вищих навчальних закладів Англії, навчальний курс поділяється на два напрямки — *«загальна мова»* («General Language») і *«мова для спеціальних цілей»* (*Language for Specific Purposes - LSP*). Англійські методисти виокремлюють в англійській мові для спеціальних цілей також два функціональні різновиди: *англійську мову для академічних цілей* та *англійську мову для професійних цілей* [4, с. 67]. Кожному з них відведено на усіх етапах опанування мови приблизно по 50% навчального часу. В аспекті *«Мова для спеціальних цілей»* на матеріалі текстів професійно зорієнтованої літератури розвиваються навички публічного мовлення: повідомлення, доповіді, дискусії, читання фахової літератури для одержання наукової інформації, ознайомлення з основами реферування, анотування і перекладу фахової літератури.

У сучасному навчанні іноземної мови за фахом жвавий інтерес викликає питання формування у студентів *професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції*. Це комплексне поняття включає мотиви, інтереси, знання, навички та вміння, що забезпечують здійснення фахівцем різних видів мовленнєвої діяльності, передусім продукування та/або сприйняття текстів на

певні теми у приватній, суспільній та професійній сферах, а також спілкування в контексті іншомовної культури за допомогою паралінгвістичних засобів (міміки та жестів). Опанувати її — означає розвинути особистісні якості, збагатитися знанням культури країни виучуваної мови, набути спеціальні навички, що базуються на фахових знаннях [8].

Це дозволить майбутньому спеціалісту виконувати ряд дій, а саме:

- читати тексти чи електронні джерела фахового характеру, добуваючи з них за допомогою навичок переглядового, пошукового, ознайомлювального і студіюючого читання потрібну інформацію;

- сприймати на слух повідомлення на професійну тематику і виокремлювати інформацію згідно поставленої мети;

- висловлювати власні думки у вигляді усних і писемних текстів, демонструючи знання граматики і спеціальної термінології;

- вести діалог аргументативного характеру: задавати уточнюючі запитання і запитання полемічного характеру, доповнювати сказане, висловлювати власну точку зору, підтримувати чи спростовувати доводи співбесідника тощо;

- робити повідомлення чи доповіді на задану тему: представляти структурований виклад теми, розглядати різні аспекти проблеми, викладати і аргументувати свій погляд на проблему, робити резюме результатів дискусії.

Як вже зазначалося, формування іншомовної фахової компетенції однозначно потребує спеціальних технологій і методик навчання комунікативного спрямування. Технології активного навчання — це проектна робота в навчанні, креативне навчання, методи аналізу конкретних ситуацій, навчання в співробітництві, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов, навчання іноземної мови в комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта), дистанційні технології в навчанні іноземних мов, використання інтернет-ресурсів тощо. Якісна, поглиблена мовна підготовка з іноземної мови спеціальності студентів іноземних факультетів стане завдяки цьому більш ефективною і результативною.

Основні їх методологічні принципи такі: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на студента (*learner-centered lessons*), спрямованість занять на досягнення соціальної взаємодії та інші. Наприклад, спільна діяльність викладача і студентів та студентів між собою означає те, що кожен з них вносить свій індивідуальний вклад в опанування матеріалу заняття, навіть усієї дисципліни. Проводиться індивідуальна, парна, групова робота, застосовується проектна робота, рольові ігри, виконується робота з різними джерелами інформації, з документами. Інтерактивні методи ґрунтуються на принципах взаємодії, активності, зворотнього зв'язку [3,с.22]. Під час інтерактивних занять викладач і студент знаходяться в рівних умовах, на одному рівні, викладач стає активним учасником дискусії, її «модератором».

Креативне навчання є не що інше як навчання творчості, і саме воно є також творчою діяльністю. Креативні методи стимулюють творчу діяльність студентів і

передбачають створення ними певного творчого продукту. Їх можна впроваджувати на заняттях різного типу. На практичних заняттях доцільно застосовувати електронні посібники, електронні словники, інтерактивну дошку, мультимедійне супроводження, що дозволяє донести до студентів максимальну кількість інформації за обмежений час.

Наприклад, *інтерактивна дошка* є цінним засобом для захоплюючого навчання усієї групи. Вона дозволяє подавати інформацію за допомогою різноманітних мультимедійних ресурсів. Існує безліч можливих програмних продуктів, які можна використовувати, щоб наладити контакт учня з електронною дошкою. Способи візуального навчання при використанні інтерактивної дошки варіюються від відображення простого тексту до прокрутки анімації або відео фрагментів. Серед аудіо можливостей - читання комп'ютером вголос віршів, фонетичних вправ для постановки правильної вимови. Вона також полегшує викладачеві пояснення важких граматичних тем, допомагає перевірити знання студентів, мотивує і розвиває дискусію у групі тощо.

Широкі можливості відкриває використання інформаційно-комунікативних технологій для *дистанційного навчання*, зокрема, при розміщенні на сайті факультету чи кафедри навчально-методичних матеріалів з різних аспектів виучуваної мови для підготовки до занять та самостійного опрацювання, а також виконання студентами тестових завдань на закріплення пройденого матеріалу, для його перевірки. Розглянемо деякі з них.

Ігрове імітаційне моделювання, яке ґрунтується на комунікативно-особистісному (компетентісному) підході, на активізації резервних можливостей колективу, якнайповніше забезпечує формування комунікативної компетенції. Воно реалізується через різні ігри: ділові, атестаційні, інноваційні, рефлексивні ігри з формування інноваційного мислення та ін.

Однією з найпоширеніших нині технологій навчання іноземної мови спеціальності є *проектна методика* [10]. Вона слугує розвитку пізнавальних навичок і критичного мислення, вміння самостійно конструювати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. При створенні проектів на матеріалі життя країни, мова якої вивчається, наприклад, Англії, США чи Австралії, студенти ближче знайомляться з культурою та традиціями країни, порівнюють їх зі своєю власною культурою. Проектна методика уможливорює оволодіння культурологічною інформацією. Вона також виконує важливу виховну функцію: проводячи паралелі між культурами різних народів, знаходячи спільні риси і розбіжності, студенти виховують в собі толерантне ставлення до соціокультурних відмінностей, до інших культур та народів.

Професійно орієнтовану міжкультурну комунікативну компетенцію розвиває *технологія розвитку критичного мислення*. Критичне мислення — це мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших [11, с.11]. Критичне мислення допомагає студентам визначити пріоритети навчання, передбачає прийняття

індивідуальної відповідальності, підвищує рівень особистої культури опрацювання інформації.

Комп'ютерні технології підвищують ступінь індивідуалізації навчання, дозволяють студентам працювати в потрібному для них режимі. Використовуючи різні комп'ютерні технології, в тому числі й Інтернет, викладач дістає можливість постійно оновлювати навчальний матеріал, формувати обсяг та складність інформації, яку потрібно подати відповідно до поставленої перед заняттям мети та рівня підготовки студентів, а також ознайомлювати слухачів з інформацією країнознавчого характеру [12]. Головна психологічна суть корисності Інтернету полягає в спілкуванні, адже він дає унікальні можливості для спілкування «справжньою живою мовою» носіїв цієї мови, а не тих, для кого ця мова все ж є нерідною.

Використання Інтернету дозволяє студентам ознайомитися з найновішими науковими дослідженнями, матеріалами наукових конференцій, провести пошук статті, реферату, поспілкуватися з носіями мови у режимі реального часу, використати мультимедійні програми. Інформаційні Інтернет-ресурси, наприклад, веб-сайти газет та журналів, телеканалів, офіційні портали урядів, президентських адміністрацій, міністерств самі від себе не є навчальним матеріалом, але можливість працювати *on line* з автентичними джерелами інформації стає важливим мотиваційним фактором для студентів і впливає, безперечно, на ефективність процесу набуття знань, як мовних, так і соціо-культурних.

Багатим і цікавим джерелом лінгвокраїнознавчої інформації є електронні версії популярних зарубіжних газет. Наприклад, *The Times* (<http://www.the-times.co.uk>), *The Washington Post* (<http://www.washing tonpost.com>), *Le Monde diplomatique* (<http://www. monde-diplomatique.fr/int/>), *Le Monde* (<http://www. lemonde.fr/>), *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (<http:// www.faz.net/>) *ma in*. Наш власний досвід свідчить, що онлайнові газети надають унікальні можливості для розвитку міжкультурної компетентності, до того ж можна висловити свою думку про прочитане, прийняти участь в форумі. Не можна, проте, забувати, що одних лише комп'ютерних технологій недостатньо для опанування іноземної мови. Особистість викладача та ставлення студентів до процесу навчання відіграють надзвичайно важливу роль.

Аудіовізуальна технологія навчання іноземної мови спеціальності передбачає створення навчальних систем, які об'єднують можливості комп'ютера та відеотехніки і забезпечують сприймання, опрацювання і збереження необхідної аудіовізуальної інформації. Вони уможливають різні варіанти організації навчального процесу, зокрема, навчальну діяльність студентів типу «діалог-відео» [13].

Доступним і вельми цікавим для студентів видом навчальної діяльності є *рольова гра*, у якій яскраво проявляються особливості мислення та уяви, емоційність, активність молодшої людини. Цікава, оригінальна гра стимулює її активність і вона стає здатною вирішувати складніші навчальні завдання. Рольова гра дає потрібні результати лише у поєднанні з іншими видами роботи:

аудіюванням, бесідами, читанням та іншими. Рольова гра – як на загальну, так і на професійну тематику, – удосконалює мовленнєві навички, розвиває мовну догадку, привчає студентів розглядати мову як засіб спілкування, знімає психологічні перепони у процесі спілкування. Ось кілька прикладів рольових ігор, які можна використати: *екскурсія по Лондону, круглий стіл на тему американсько-українських взаємин, прес-конференція президента США (України), презентація відомого англійського (українського) письменника чи артиста, репортаж про подію міжнародного значення тощо.*

Одним із видів рольової гри є *навчальна ділова гра*, яка нині широко застосовується у практиці викладання іноземної мови спеціальності [14, с.196].

У діловій грі за допомогою знакових засобів (мова, мовлення графіки, таблиці, документи) відтворюється професійна обстановка, схожа за своїми базовими характеристиками з реальною. Вона моделює різні аспекти вивчення мови і сприяє повнішому оволодінню нею. В процесі ділової гри створюється сприятливий психологічний клімат, який підвищує ефективність навчального процесу. Правильно організована ділова гра – чинник активізації навчання усної мови, що надає процесу іншомовного спілкування більшого динамізму, експресивності. Атмосфера ділової гри вимагає від студента максимальної мобілізації своїх знань, навичок, умінь, досвіду, залучення фантазії. Одним з конструктивних видів формування професійно-комунікативної компетенції студентів старших курсів є ділова гра «наукова конференція». Підготовку до неї слід розпочати заздалегідь: вибрати теми доповідей, знайти у зарубіжних наукових джерелах необхідну інформацію й опрацювати її (анотувати, реферувати), написати текст доповіді чи тези доповіді, підготувати відповідні ілюстративні матеріали і т.п. Підготовка завершується заняттям – діловою грою «наукова конференція», на якому виголошуються доповіді, задаються питання, так як це відбувається на справжніх наукових форумах. Ділова гра завершується дискусією, і ця частина гри є найважливішою в плані розвитку мовленнєвих навичок.

Висновки дослідження. Формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності студентів мовних факультетів університету, які опановують іноземну мову як фахову, не дасть викладачеві бажаного результату без застосування інноваційних творчих підходів до викладання іноземних мов, тобто активного навчання. Вони сприяють активізації засвоєння навчального матеріалу, забезпечують високий рівень комунікативної діяльності студентів на занятті, формують колективні навички співпраці, є вагомим мотиваційним фактором для опанування іноземної мови спеціальності.

Література

1. Mourlhon-Dallies F. Enseigner une langue à des fins professionnelles. - Paris: Didier, 2008. – 236p.
2. Allen J. P. B., Widdowson H. G. Teaching the Communicative Use of English / J. Allen, H. Widdowson // International Review of Applied Linguistics XII, I, 1974. – P. 67–89.

3. Ніколаєва С.Ю., Гринюк Г.А. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування. - К.: "Ленвіт", 1997. - Вип. 1 (3). - С. 19-53.
4. Porcher L. Monsieur Thibaut et le Bec Bunsen. // *Études de linguistique appliquée*. № 23, juillet- septembre.- 1976. – 77p.
5. Гез Н.И. Об истории развития методов интенсивного обучения // Психологические проблемы интенсификации обучения иностранным языкам. – М., 1991. – С.3-17.
6. Бербенець Л.І. Мета викладання іноземної мови професійного спілкування та шляхи її реалізації. [Електронний ресурс] // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі» 2009 г. - Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2009ip/berbenets.htm>
7. Азарова Н. В. Використання інформаційних технологій навчання у вищих юридичних закладах освіти. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://intkonf.org/azarova-nv-vikoristannya-informatsiynih-tehnologiy-navchannya-u-vischih-yuridichnih-zakladah-osviti/>
8. Olivier Rey, Annie Feyfant. Vers une éducation plus innovante et créative. [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://www.ife.ens-lyon.fr/vst/DA.../70-janvier-2012.pdf>.
9. Дорофєєва О.М. Проектна методика як ефективний засіб вивчення іноземної мови. [Електронний ресурс] // Науковий блог НаУ «Острозька Академія», 2012. - Режим доступу: <http://www.naub.oa.edu.ua/.../proektna-metodyka-yak-efek...>
10. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. - Х: Основа, 2008.- 189с.
11. Нікітіна Н.С. Використання мультимедійних засобів у викладанні іноземної мови професійного спрямування у вищій школі. [Електронний ресурс] // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі» - Режим доступу: : <http://www.confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1096>
12. Андрущенко О. Англomовне професійне спілкування з використанням ІТ / О. Андрущенко // Відкритий урок. – 2012. – № 1. – С. 56–60.
13. Кузів М.З. Рольові ігри на занятті з іноземної мови як метод навчання іншомовної комунікації // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Вип.25. – НУ «Острозька академія». – Острог, 2012. – С.196-198.

Summary

The given article is devoted to the urgent problems of teaching English language in the Universities, taking into account the modern teaching methods, and implementing them in the real life, using different technical equipment in the classroom.